

Superdieren

ethiek voor ratten, muizen en ander 'ongedierte'

Het woord 'ongedierte' betekent letterlijk on dieren, dieren die geen dieren (mogen) zijn. Het is een waardeoordeel dat ooit door mensen werd geveld en wel om begrijpelijke redenen. Ondieren zijn dieren die door mensen niet gewaardeerd en gerespecteerd worden omdat ze hinderlijk, schadelijk, ziekteverwekkend zijn of griezelig worden gevonden. Ongediertebestrijding is vanuit menselijk perspectief dus een logische reactie op de aanwezigheid van ongedierte. Ongediertebestrijding wordt door mensen ervaren als een recht. Een dierenrecht? In feite zijn on dieren... superdieren! Dit artikel schetst een blik in de (nabije) toekomst.

Misère - Hypocrisie - Convoitise. Uit: Les métamorphoses du jour, J.J. Grandville, 1828-29.

Ongediertebestrijding

Traditioneel beschouwd is ongediertebestrijding een legitieme activiteit, maar vanuit ecologisch en ethisch perspectief bezien kunnen ernstige vraagtekens bij de praktijk van ongediertebestrijding worden geplaatst. Het boek *Silent Spring* dat Rachel Carson in 1962 schreef maakte indruk omdat ze het grote publiek bewust maakte van de dramatische neveneffecten die bestrijdingsmiddelen op natuur en milieu uitoefenen. Het resultaat was dat gechloreerde koolwaterstoffen, met DDT als bekendste voorbeeld, in veel landen niet langer werden toegelaten. Maar ook in onze eeuw worden nog steeds onaanvaardbare bijwerkingen waargenomen van middelen die in eerste instantie als veilig werden beschouwd. Zo blijken

Tekst: Dr. Albert Weijman,
KAD en dr. Frans Stafleu,
Ethiek Instituut,
Universiteit Utrecht

neonicotinoïden zeer giftig voor bijen en andere insecten die vanwege hun bestuivingsarbeid van groot economisch belang zijn. Anno 2015 werd het gebruik van rodenticiden aan strengere regels gebonden vanwege doorvergiftiging naar beschermde dieren, zoals roofvogels. Daarbij komt nog het feit dat dieren resistent worden voor middelen die langdurig en ondeskundig, worden toegepast. En, last but not least, werken veel bestrijdingsmiddelen traag, hetgeen een langzame dood en aanzienlijk dierenleed betekent. Dat feit is in strijd met de geest van de Wet Dieren.

"Niet de mens maar de muis verdient de Nobelprijs."

Ellen ter Gast in dissertatie
Radboud Universiteit Nijmegen, 2007.

Dierenrechten

De basis van het begrip dierenrechten is de opvatting dat dieren de bezitters zijn van hun eigen levens. Dat idee is ook de basis van het standpunt dat elk dier, onafhankelijk van menselijke waardering, een eigen 'intrinsieke waarde' heeft. Van dat uitgangspunt gaat ook de Wet Dieren van 2011 uit. Artikel 1.3.3 stelt:

Dieren dienen gevrijwaard te worden van:

- dorst, honger en onjuiste voeding;
- fysiek en fysiologisch ongerief;
- pijn, verwonding en ziektes;
- angst en chronische stress;
- beperking van hun natuurlijk gedrag; voor zover zulks redelijkerwijs kan worden verlangd.

De intenties van de wetgever werden ooit duidelijk geformuleerd, maar vanuit het woordje 'redelijkerwijs' reist als een ad der onder het gras een essentiële vraag op: Wat is redelijk?

Ethici die publiceren in het nieuwe tijdschrift *Journal of Animal Ethics* (University of Illinois Press) gaan een stap verder. Zij stellen een nieuwe taal en nieuwe woorden voor wanneer we spreken en

schrijven over ongedierte en plaagdieren. Waarom? Omdat beide woorden een waardeoordeel bevatten en daardoor een misleidende boodschap communiceren. De opvattingen die ethici over dierenrechten koesteren verschillen nogal, maar de meerderheid onder hen is het erover eens dat het lijden van alle dieren moet worden beperkt. De publieke opinie zal het waarschijnlijk met hen eens zijn. Tenminste, wanneer zij over objectieve biologische kennis kunnen beschikken. Toegepast wetenschappelijk onderzoek, onderwijs en publieksvoorlichting zijn daarvoor essentieel.

ten en muizen bijvoorbeeld. Bruine ratten kunnen in onze riolen prima gedijen. Hun knaagvermogen is fenomenaal. Het zijn zwemmers die olympische zwemmers overtreffen. Kansen die wij mensen aan ratten bieden worden door hen succesvol benut. Onderzoekers die ratten bestuderen, zoals ooit de bioloog/schrijver Maarten 't Hart, voelen voor hen misschien geen dierenliefde, maar wel een groeiend respect voor de natuur want ratten zijn superdieren! Superdieren betekent dat het om dieren gaat die superieur zijn. Superieur, omdat ze mensen de baas zijn in plaats van andersom. Superdieren zijn het waard om intensief bestudeerd te wor-

"Het zijn geen on dieren, geen griezels, het zijn dieren die even boeiend zijn als alle andere dieren... Niet de rat als zodanig is schadelijk maar het feit dat er zoveel zijn."

Maarten 't Hart in Ratten, Amsterdam
Wetenschappelijke Uitgeverij, 1977.

'Superdieren'

Dieren die mensen indelen als 'ongedierte' zijn in werkelijkheid dieren die zich in enorme aantallen kunnen vermenigvuldigen en die over een verbazingwekkend aanpassingsvermogen beschikken. Vaak zijn het omnivoren, alleseters, zoals ook mensen dat zijn. Het zijn evolutiekampioenen en overlevingsexperts. Rat-

den. Die studie is dan weer de basis voor publieksvoorlichting en advies. De basis van 'groene' publieksvoorlichting is kennis, respect en bewondering in plaats van het uitgangspunt van begrijpelijke emoties, zoals afkeer en angst.

Zo kan preventie van plaagdieren het in toenemende mate gaan winnen van

Aanbevelingen

- Dierentuinen zouden een grensverleggend paviljoen kunnen inrichten 'Superdieren in en om huis'. Credo: Superdieren zijn een onderdeel van de natuur en geen ongedierte.
- De herformulering van gemeentelijke ongediertebestrijding zal een eerste belangrijke stap kunnen zijn op weg naar een efficiënte, gezonde, milieu- en diervriendelijke oplossing van problemen met plaagdieren.
- Overheden, politici, wetenschappers, bestrijdingstechnici en media hebben een belangrijke taak om te investeren in duurzaam beleid en een duurzame praktijk van plaagdierbeheersing.

bestrijding. Anno 2015 werken bestrijdingstechnici al volgens de principes van Integrated Pest Management (IPM). Naar verwachting zal IPM zich verder kunnen ontwikkelen als een geïntegreerd onderdeel van natuur- en milieubeheer. Dieren die niet geboren worden hoeven ook niet te worden gedood. Zo kunnen problemen met superdieren in een toenemend aantal gevallen duurzaam en zonder chemische biociden worden opgelost. Preventie is het ultieme biocide! Het woord ongedierte zal op termijn verdwijnen. Het woord superdieren heeft toekomst!

Huisdier en plaagdier.

Foto: Amy McGovern (CC BY 2.0)

Foto: Sonja Pauen (CC BY 2.0)